

پیاده سازی مدل CIPP (محیط، ورودی، فرایند، و محصول) به منظور ارزشیابی کتاب‌های درسی زبان انگلیسی:

مطالعه موردی کتاب درسی انگلیسی پایه هفتم، دوره اول متوسطه

مرضیه اسدی
گروه زبان انگلیسی، واحد الیگودرز، دانشگاه آزاد اسلامی، الیگودرز، ایران
غلامرضا کیانی
دانشیار دانشگاه تربیت مدرس

در مرحله دوم ارزشیابی بر محصول فرایند یعنی کتاب درسی متمرکز شد. در مرحله اول با توجه به هدف پژوهش یعنی بررسی پروژۀ تدوین کتاب (یعنی محیطی که کتاب قرار بود مورد استفاده قرار بگیرد، منابعی که در تدوین آن استفاده شده بود، و فرایندهای اجرا شده در طول تدوین آن) چهار نفر از اعضای تیم تألیف کتاب درسی شرکت داشتند. در مرحله دوم که با هدف بررسی کتاب تدوین شده انجام شد ۴۰۵ نفر از معلمان دوره متوسطه اول شرکت داشتند.

کتاب درسی انگلیسی پایه هفتم، دوره اول متوسطه در ایران پس از ۲۷ سال براساس برنامه درسی جدید مجدداً تألیف شد. این امر باعث شد محققان راغب شوند نقاط قوت و ضعف آن را بررسی کنند. در این راستا، مطالعه‌ای با هدف ارزشیابی کتاب درسی جدید با پیاده کردن مدل ارزشیابی محیط، ورودی، فرایند و محصول انجام شد. برای دستیابی به این هدف، پژوهش در دو مرحله به انجام رسید: در مرحله اول ارزشیابی محیط، ورودی، و فرایند تولید کتاب جدید مورد توجه قرار گرفت و

در مرحله اول که در آن از روش تحقیق کیفی استفاده شد، با چهار نفر از اعضای تیم تألیف کتاب درسی مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد و پس از آن با استفاده از تحلیل محتوا داده‌ها مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از مرحله اول نشان داد که پروژه تدوین کتاب درسی با توجه به ارزشیابی محیط، ورودی و فرایند با چالش‌هایی مواجه بوده است. ارزیابی محیط نشان داد که پیاده‌سازی تغییر در محیط آموزشی به دلیل عدم وجود زیرساخت‌های مناسب برای تغییر، کمبود امکانات، فقدان آموزش جهت آمادگی معلمان برای تغییر، و عدم اختصاص زمان کافی برای آموزش زبان در مدارس دولتی با چالش مواجه بوده است. ارزیابی ورودی‌ها نیز نشان داد که پروژه با چالش‌هایی مانند بودجه کم، ناکافی بودن منابع و تجهیزات، عدم امکان اجرای آزمایشی کتاب، روشن نبودن معیارهای عضویت در تیم تألیف کتاب درسی، و کم بودن امکان پیاده‌سازی روش CLT در مدارس دولتی مواجه شده است. ارزشیابی فرایند چالش‌های زیر را آشکار ساخت: مشکل بودن ادغام اهداف عام و اهداف خاص در کتاب؛ مشکل منابع مالی؛ عدم ارتباط با گروه‌های بیرونی؛ عدم دسترسی به دستورالعمل یا معیارهای عینی برای مرور و ارزشیابی کتاب و عدم استفاده از تجربیات ناشران بین‌المللی. در مرحله دوم تحقیق، از روش تحقیق آمیخته استفاده شد. در بخش کمی پژوهش آمیخته، چک لیست چهار گزینه‌ای لیکرت براساس ادبیات پیشین، ابزار موجود، نگرانی‌های ذی‌نفعان و

نظرات متخصصان طراحی شد. به‌منظور کاهش ذهنی بودن معیارها، روش تحلیل سلسله‌مراتبی به‌منظور تخصیص وزن برای موارد مندرج در چک‌لیست مورد استفاده قرار گرفت. سپس چک لیست بین ۴۰۵ نفر از معلمان دوره متوسطه اول توزیع شد و داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS تحلیل شد. برای بخش کمی مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته با ۳۰ نفر از معلمان دوره متوسطه اول انجام شد و توسط روش تحلیل محتوا مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های ارزشیابی محصول نشان داد که نقاط ضعف کتاب جدید عبارتند از: روش ناموفق آموزش الفبا، توجه بیش از حد به مهارت‌های ارتباطی به قیمت نادیده گرفتن مهارت‌های سوادآموزی، بومی‌سازی بیش از حد محتوا، نادیده گرفتن رشد توانش بین فرهنگی در دانش‌آموزان، عدم توجه کافی به واقع‌نمایی محتوا، و قرار دادن اهداف غیر واقعی با توجه به کمبود منابع و زمان. براساس نتایج به‌دست آمده پیشنهاد می‌شود در تألیف کتاب‌های پایه‌های بعدی محدودیت‌های ذکر شده مورد توجه قرار گیرد تا محصول فرایند تألیف از جذابیت بیشتری برخوردار شده و باعث شود میلیون‌ها دانش‌آموز دوره متوسطه، آموزش مؤثرتری دریافت کنند.

کلیدواژه‌ها: ارزشیابی کتاب؛ مدل CIPP؛ ارزشیابی برنامه درسی؛ پروژه تدوین کتاب درسی؛ معلمان پایه هفتم دوره اول متوسطه؛ روش تحلیل سلسله‌مراتبی

